

JAARVERSLAG 2021 Stichting Pier21

April 2022

Inleiding

Het negende jaar uit het bestaan van Pier21 kenmerkt zich door de volgende aspecten: aanpassen, flexibiliteit en doorzettingsvermogen. De voortdurende coronacrisis, en de bijbehorende beperkende maatregelen, hebben het jaar 2021 behoorlijk in de war geschopt. Tegelijkertijd zijn alle premières die gepland stonden gehaald in 2021, ons bijna volledige bezoekersaantal van dit jaar hebben we gehaald in de periode augustus tot en met november.

Eind november 2021 moesten alle voorstellingen opnieuw geannuleerd worden doordat er weer beperkende maatregelen werden ingevoerd. Dankzij een coronacompensatie van de provincie Fryslân konden wij al onze acteurs en technici uitbetalen voor de maand december ondanks dat er niet gespeeld werd.

1. Evenement: Free Heri Heri Fryslân

Op 1 juli 2022 hebben we weer voor het eerst iets voor publiek kunnen organiseren; Free Heri Heri Fryslân. Tijdens Free Heri Heri Fryslân hebben we de afschaffing van de slavernij door Nederland op 1 juli 1863 herdacht en gevierd met het gerecht heri heri en een culturele route door Leeuwarden. Heri heri is een eeuwenoud Surinaams gerecht dat ontstaan is op de plantages en eeuwenlang het dagelijks voedsel van de tot slaaf gemaakten was. De combinatie van het verstrekken van een gerecht dat symbool staat voor de slavernij met culturele programmering moet zorgen voor een beleving die bewustwording creëert en een gesprek over ons slavernijverleden, ongelijkheid, diversiteit en vrijheid oplevert.

De bezoekers wandelden verdeeld over tien groepen vanaf het Stadhoudersplein langs verschillende gebouwen die een relatie hebben met het slavernijverleden. Acteurs, zangers en vertellers kleurden de verhalen van deze plekken onderweg in. Handvat vormde het nieuwe boek *Sporen van het slavernijverleden in Fryslân* van Barbara Henkes, dat dit voorjaar is verschenen.

Free Heri Heri is een concept bedacht door het Amsterdamse Kip Republic. Pier21, en daarmee Fryslân, is één van de eerste partners die dit buiten Amsterdam hebben georganiseerd. Kip Republic ziet Pier21 als een van de Founding Franchise Partners.

Pier21 is voor de organisatie van FHH tijdelijk uitgebreid met projectleider Evelyn Andoh en chef Reitse Spanninga. Beiden waren zeer tevreden over de dag: “Het is ongelooflijk hoeveel mensen en organisaties belangeloos hebben meegewerkt aan de totstandkoming van deze bijzondere dag”. “En ik hoop dat de, door Jamila Faber geschreven, terugkerende slotzin van iedere performance -Mijn ziel loopt over. Borrelt, vloeit, druipt. Mijn ziel is overvloedig. En onuitputtelijk van mij- is binnengekomen bij de bezoekers. Hiermee hebben we de vraag om gezien en gehoord te worden zowel universeel als persoonlijk willen maken”.

Om Free Heri Heri mogelijk te maken zijn er samenwerkingen opgestart met vele organisaties. Zo heeft Hanos een deel van de ingrediënten gesponsord, heeft De Walrus in Sneek zijn keuken ter beschikking gesteld, heeft Bakker Vakkeuken materiaal geleend, heeft het Bevrijdingsfestival zijn borden voor een speciale bordenroute beschikbaar gesteld en heeft Mediahuis Noord gesponsord in de ticketing.

Daarnaast hebben we samenwerkingen opgestart met het NiNsee, Kleurrijk Fryskân, Solidair Friesland, het Comité Caribische Nederlanders en Tûmba.

In 2021 is er, onder leiding van stagiaire Jaleesa Schiphorst, een comité 30 juni/1juli Fryslân opgericht. Zodat er vanaf nu jaarlijks aandacht kan komen voor het herdenken en vieren van de afschaffing van de slavernij. Pier21 zal betrokken blijven bij de organisatie van Free Heri Heri.

2. Locatievoorstelling SKAAD

In het kader van de viering van 75 jaar bevrijding, heeft Pier21 een bijzondere voorstelling op locatie ontwikkeld over de beroemde en beruchte verzetsstrijder Gerard Reeskamp. Begin 2020 zijn we in volle vaart begonnen met het produceren van SKAAD op de boerderij van Douwe Hoekstra in Loënga. Uiteindelijk is de productie pas ruim een jaar later in première gegaan, namelijk op 29 augustus 2021 en heeft gespeeld tot en met 4 oktober 2021. Op dat moment waren er nog beperkende maatregelen en hebben we de voorstelling twee keer per avond gespeeld voor maximaal 50 bezoekers per keer.

In totaal heeft SKAAD 58 keer gespeeld in 29 dagen en zijn er 2.600 bezoekers geweest. In 2022 nemen we SKAAD in reprise (première 15 april 2022) op een nieuwe locatie, De Blokhuispoort in Leeuwarden met speciale randprogrammering.

3. Educatievoorstelling Wat 'n Wad

Op 16 september is de opvolger van Kanoet, Wat 'n Wad in première gegaan op OBS De Trije in Ferwert en heeft in 2021 ruim 50 keer gespeeld op scholen in Fryslân, daarmee hebben we zo'n 3.500 kinderen in Fryslân bereikt. Wat 'n Wad is een educatievoorstelling met onderwerpen als de plastic soep, de vismigratie, de bijzondere reis van de paling, klimaatverandering en 'de kleine vijf'.

Wat 'n Wad is een coproductie met Landesbühne Niedersachsen Nord en is geregisseerd door de Duitse regisseur Frank Führmann en geschreven door Bouke Oldenhof. Op 29 december 2021 is de voorstelling in Wilhelmshaven (DE) in première gegaan en heeft inmiddels ruim 40 keer gespeeld.

In 2022 wordt Wat 'n Wad ook nog gespeeld (zowel in voorjaar als najaar 2022). In april 2022 gaat Kanoet spelen in Schleswig-Holstein en wordt er een partner gezocht in Denemarken.

4. Reisvoorstelling Wat Soesto!

Wat Soesto! zou in oktober 2020 in première gaan en beginnen aan de tour langs de dorpshuizen en theaters in Fryslân. Uiteindelijk is Wat Soesto! op 17 september 2021 in première gegaan in Theater Sneek. Na het eerste weekend waren de beperkende maatregelen verleden tijd en mochten de zalen weer vol. We hebben kunnen spelen tot eind november toen er opnieuw beperkende maatregelen werden ingevoerd. De rest van de voorstellingen worden in voorjaar en najaar 2022 ingehaald.

Wat Soesto! gaat over het boerenleven van nu en alles wat daarmee gemoeid is. Maar ook over familieverbanden, herinneringen en de zoektocht naar een hoopvolle toekomst.

Wat Soesto! heeft in 2021 40 keer gespeeld voor 7.600 bezoekers en was daarmee volledig uitverkocht. In 2022 staan er nog 33 voorstellingen gepland voor zo'n 9.500 bezoekers.

Bij de voorstelling is een speciaal boek uitgegeven met de tekst van de voorstelling en een aantal achtergrondartikelen over de thematiek en over de loopbaan van Freark Smink. Auteurs: Bouke Oldenhof en Geert Mak.

Wat Soesto! heeft meerdere prijzen gewonnen, o.a. de Fedde en Martha Bergsma prijs 2021 en De Gratema.

5. Locatievoorstelling Kneppelfreed

De speciale locatievoorstelling Kneppelfreed is op 29 oktober 2021 in première gegaan in het Paleis van Justitie, in rechtszaal A, in Leeuwarden. De voorstelling gaat over het belang van moedertaal en voerde de bezoeker door de tijd langs drie rechtszaken waarin de taal een rol speelt. Het gaat daarin niet alleen over het Fries maar ook over diversiteit in het algemeen. Het betoog van mr. Abel Hertzberg uit 1951 is nog altijd prikkelend actueel.

Kneppelfreed speelde twee keer per avond en zou spelen tot en met 19 december. Helaas is de laatste voorstelling gespeeld op 27 november door de coronamaatregelen. In september 2022 worden deze voorstellingen waarschijnlijk alsnog ingehaald. In totaal zijn er 2.700 kaarten verkocht.

Met deze voorstelling is een bijzondere samenwerking met de Rechtbank Noord-Nederland en Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden opgestart.

6. Verhalenavond (Taal fan myn Hert)

De 2020 editie van Verhalenavond 'Het Virus' is in mei/juni 2021 afgerond in een alternatieve vorm: 'Onderzoek en Experiment'. Met drie kleine 'proeftuinen' waar de organisatie kritisch kan toetsen hoe de ontwikkelde kaders werken en of die voor volgende edities verbeterd of aangescherpt moeten worden.

Op 26 november 2021 is Verhalenavond Taal fan myn Hert georganiseerd. 26 november 2021 was de laatste dag voordat er weer aanvullende beperkende maatregelen waren in verband met de coronacrisis. Begin november is daarom besloten om Verhalenavond op een andere manier te organiseren. We hebben gekozen voor een aantal grotere locaties, waar afstand houden mogelijk is, waar we meerdere vertellers gebundeld hebben tot een avondvullend programma. Op deze manier konden we voldoen aan de regels die op dat moment golden voor theaters en zorgden we voor minimale verplaatsing door het publiek. Deze werkwijze bleek goed te werken omdat we zo vertellers en bezoekers met elkaar in aanraking brachten die normaal gesproken niet bij elkaar zouden zitten. Vertellers kwamen zo meer met elkaar in aanraking en publiek (dat wellicht maar voor één specifiek verhaal kwam) kwam zo ook in aanraking met verhalen die ze zelf misschien wel niet hadden uitgekozen.

De coronamaatregelen hebben gezorgd voor minder vertellers en publiek dan waar we op gehoopt hadden. Er waren ook andere redenen om niet mee te doen, zo hebben twee AZC's uiteindelijk niet mee kunnen doen door de vluchtelingenstroom vanuit Afghanistan. Desalniettemin hebben er 75 vertellers meegedaan die samen 18 verschillende talen vertegenwoordigen (o.a. Surinaams, Oekraïens, Bosnisch, Indonesisch en Braziliaans én een internationaal dansgezelschap) op 20 grotere locaties in de provincie voor 500 bezoekers. Hier bouwen we de komende jaren op verder.

Samenvattend hebben wij in het tweede coronajaar 5 producties ontwikkeld en gespeeld, met in totaal zo'n 17.500 bezoekers.

BIJLAGE

Media overzicht

Free Heri Heri Fryslân

<https://www.youtube.com/watch?v=rtuW1hEnlu8&t=4s>

<https://solidairfriesland.nl/agenda/free-heri-heri-fryslan/>

<https://www.omropfryslan.nl/nieuws/1072471-fryslan-heeft-nu-ook-herdenking-slavernijverleden-free-heri-heri>

<https://lc.nl/friesland/leeuwarden/Free-Heri-Heri-Friesland-staat-op-1-juli-stil-bij-slavernijverleden.-Eten-speelt-op-die-dag-een-belangrijke-rol-26876783.html>

<https://lc.nl/friesland/leeuwarden/Vijfhonderd-mensen-bij-Free-Heri-Heri-Leeuwarden-om-afschaffing-van-slavernij-in-de-Nederlandse-koloni%C3%ABn-te-herdenken-26917157.html>

<https://www.grootdefryskemarren.nl/grootdefryskemarren/algemeen/afschaffing-slavernij-ook-in-fryslan-herdacht-met-gratis-heri-heri-maaltijd>

<https://frieschdagblad.nl/regio/Aan-tafel-wordt-moeilijk-verleden-bespreekbaar-26877426.html>

Zo'n 500 bezoekers Free Heri Heri herdenken afschaffing slavernij

ERWIN BOERS

LEEUWARDEN Vijfhonderd mensen bezochten gisteren het Leeuwarder evenement Free Heri Heri. Ze maakten een culturele wandeling langs plekken die verbonden zijn met het Friese slavernijverleden.

Free Heri Heri is – net als het Randstedelijke Keti Koti – bedoeld om de afschaffing van de slavernij in de Nederlandse koloniën te herdenken. Dat gebeurde op 1 juli 1863.

Het Leeuwarder initiatief kwam

Plannen voor een jaarlijks evenement

van de organisatie Pier21 met hulp van vele anderen. De bezoekers wandelden verdeeld over tien groepen vanaf het Stadhoudersplein Hof langs verschillende gebouwen die een relatie hebben met het slavernijverleden.

Acteurs, zangers en vertellers

kleurden de verhalen van deze plekken onderweg in. Handvat vormde het nieuwe boek *Sporen van het slavernijverleden in Fryslân* van Barbara Henkes, dat dit voorjaar is verschenen.

Vanwege de grote belangstelling ziet de organisatie kansen om Free Heri Heri jaarlijks te organiseren, eventueel ook in andere Friese plaatsen. Heri heri is een gerecht met vis en bakbanaan, dat op de Surinaamse plantages werd gegeten. Bezoekers kregen deze maaltijd in het Stadhoudersplein Hof ook aangeboden.

Pier21

Geplaatst door Nina Visser
 1 d. ·

Statistieken bekijken
 Bericht promoten

Vind ik leuk
 Opmerking plaatsen
 Delen

25

1 keer gedeeld

Relevantste

Anja Bosma
 Heel indrukwekkend, er werd vanuit het hart verteld, gekookt, gespeeld en gezongen... dit programma gaf een opening naar een weg voor begrip en erkenning voor gevoelens van mensen. Complimenten voor de makers van deze avond in Leeuwarden en dankbaar dat het op mijn pad kwam.

1 u. · Vind ik leuk · Beantwoorden
 Chatbericht

SKAAD

<https://www.omropfryslan.nl/nieuws/1046708-locatietheater-over-75-jaar-vrijheid-gaat-hoe-dan-ook-door-maar-een-datum-er-nog-niet>

<https://www.bevrijdingsfestivalfryslan.nl/artiest/locatievoorstelling-skaad/>

<https://balkstercourant.nl/artikel/1076632/start-kaartverkoop-nieuwe-locatievoorstelling-skaad-van-pier21.html>

<https://www.ontdekons.nl/nieuws/theatervoorstelling-skaad-in-boerderij-pasveer/>

<https://www.grootsneek.nl/grootsneek/locatievoorstelling-skaad-speelt-vanaf-eind-augustus-in-loenga>

Vermalen door de geschiedenis

Gebeurtenis: *Skaad*, van Pier 21
Gezien: 27 augustus op Camping Pasveer in Loenga
Schrijver: Marijke Schermer
Acteurs: Paul R. Kooij, Dette Glashouwer, Eelco Venema en Pleun de Rooze
Regie: Danielle Wagenaar
Productie: David Lelieveld
Publiek: 80
Nog te zien: 28/8 t/m 3/10 (m.u.v ma en di) in Loenga ★★★★★

Als de geschiedenis niet net anders was gelopen, had u zomaar in de Gerard Reeskampstraat kunnen wonen, genoemd naar een belangrijk en moedig verzetsman, die vooral in Friesland actief was. Maar 'geschiedenis' is het residu van degenen die haar navertellen en daaruit is de naam Reeskamp vrijwel geschrapt.

In de theatertekst die Marijke Schermer schreef in opdracht van Pier 21 is die omissie nu een klein beetje hersteld, maar een monument voor een held is het zeker niet geworden. Daarvoor is de benadering van Schermer te genuanceerd. En de geschiedenis te gecompliceerd.

Met name in Friesland ligt er een zwarte schaduw – vandaar de titel 'Skaad' – over Reeskamps reputatie. Dat heeft vooral te maken met zijn betrokkenheid bij een uit de hand gelopen overval op de vermeende zwart-handelaar Hantje Zijlstra, die zelf ook verzetsman bleek te zijn. Reeskamp werd hier na de oorlog onevenredig zwaar voor gestraft en stierf uiteindelijk verguisd en vergeten.

Niet alleen in deze fatale gebeurtenissen, ook in zijn karakter lagen de voorwaarden voor een tragisch lot voor het oprapen: loyaal, maar avontuur-

lijk; hondsbrutaal, maar diepge-lovig; levensgevaarlijk, maar tegen excessief geweld. Paul R. Kooij brengt die tegenstrijdige kanten scherp naar voren, maar het duurt tot het eind voordat de tragiek echt voelbaar wordt.

Dat heeft ongetwijfeld te maken met de lastige opdracht waarvoor de theatermakers zich gesteld zagen. Men probeert recht te doen aan het levensverhaal en het karakter van de verzetsman, maar even zo goed aan de niet minder tragische zaak van Hantje Zijlstra. Als gedreven vertellers met verschillende perspectieven duiken de vier acteurs daarvoor in de verhaallijnen, laten in een handomdraai cruciale of kenmerkende scènes zien, om dan weer even boven het verhaal uit te stijgen en elkaar te bevragen over wat ze precies willen vertellen en waarom.

Met die afstandelijkheid wordt niet alleen de complexe figuur van Reeskamp en de pijnlijke zaak van Zijlstra recht gedaan, ook de dubieuze kanten van onze geschiedschrijving, waarin men 'goed' of 'fout' was in de oorlog wordt ermee blootgelegd. Dat gaat echter wel enigszins ten koste van de inleving.

Vooraf in de scènes tussen man en vrouw en die tussen Reeskamp en zijn minnares legt de tragiek het af tegen het docudrama. Wat overblijft is een kristalhelder, genuanceerd en indrukwekkend verhaal van een held die vermalen wordt door de geschiedenis.

HANS BRANS

HET INTRIGERENDE VERHAAL VAN EEN ONORTHODOXE VERZETSMAN

Luuk Verpaalen
30 augustus 2021

Gezien op 27 augustus 2021, Schuur, Loënga

Bijna anderhalf jaar geleden figureerde regisseur Danielle Wagenaar in onze serie 'Niet op'. Zoals talloze andere in het kader van 75 jaar bevrijding gemaakte voorstellingen kon ook die van haar niet doorgaan. Voor veel stukken betekende die afgelasting tijdens de lockdown een definitief einde, maar producent Pier 21 hield SKAAD op de plank waardoor de voorstelling dit weekend alsnog haar première kon beleven.

Gelukkig maar want SKAAD (het Friese woord voor schaduw) blijft ook zonder de context van al die bevrijdingsactiviteiten stevig overeind. Als intrigerend verhaal met kleurrijke anekdotes én als een hedendaagse tragedie waarin een held keihard van zijn voetstuk dondert.

De voorstelling vertelt de fascinerende geschiedenis van de onorthodoxe verzetsman Gerard Reeskamp. Deze uit 't Gooi afkomstige drogist vluchtte na het oprollen van zijn verzetsgroep in 1940 naar Sneek, waarna hij een vooraanstaande rol in het Friese verzet ging spelen. Zo was hij onder andere betrokken bij de spectaculaire overval op gevangenis de Blokhuispoort in Leeuwarden waarbij 52 verzetsmensen bevrijd werden.

Wat Reeskamp tot een onorthodoxe verzetsman maakte was het feit dat hij niet van geweld hield. Liever liet hij een verrader van joden zich uitkleden om hem vervolgens te dwingen spiernaakt een sloot over te zwemmen en daarna door het dorp naar huis te lopen. De bittere ironie van de geschiedenis wil dat juist vanwege een moordaanslag in januari 1945 Reeskamp uit de geschiedenisboekjes is geschreven. Of hij daadwerkelijk bij die aanslag betrokken was, is tot op de dag van vandaag onduidelijk (hoewel hij er voor veroordeeld is). Een gevolg was wel, zoals in het begin van de voorstelling wordt opgemerkt, dat er in Friesland niemand in een Reeskampstraat woont.

Op basis van gesprekken met nazaten en bestudering van diverse bronnen schreef Marijke Schermer een tekst die zegt geen rehabilitatie te willen zijn maar waarin toch een zekere sympathie voor de hoofdpersoon lijkt door te schemeren. Maar dat kan ook komen door Paul R. Kooij, die van Reeskamp een charmante kerel maakt.

In de soepele regie van Wagenaar wordt bewust niet getracht om een oordeel te vellen over de vraag of het terecht is dat Reeskamp uit de geschiedenis geschrapt is. Dat laten de makers aan de toeschouwers zelf over. In het eerder aangehaalde interview zei Wagenaar wel dat het haar verontrustte dat de kwestie tot op de dag van vandaag haar sporen nalaat. Dat element had wat mij betreft wel meer benadrukt mogen worden. Want hoewel de slotwoorden van SKAAD zijn dat 'het geen jongensboek is' laat de voorstelling zich wel te makkelijk als zodanig bekijken.

Foto: Lucas Kemper

Speellijst

Volledige speellijst van de producent

Tags

Danielle Wagenaar
Dette Glasbecker
Edno Vennema
Marijke Schermer
Paul R. Kooij
Pier 21
Plein de Roodde

Skaad
Het tweetalige Skaad is een productie van Pier 21, dat onder andere *De emigrant*, *Franen* en *Koning van het Gland* uitbracht. De regio is in handen van Danielle Wagenaar, de vier acteurs zijn Paul R. K. Dette, Glaschouwer, Eelco Voncken en Pleun de Roode. De voorstelling wordt gespeeld in Pleats Pasveer, Pasfeardyk, Lolina. laatste voorstelling is 3 oktober. Meer informatie: www.pier21.nl

Kneppelfreed

<https://www.theaterkrant.nl/recensie/kneppelfreed/pier21/>

<https://www.omropfryslan.nl/nieuws/1086353-stiltaan-bij-70-jaar-kneppelfreed-voorstelling-over-het-belang-van-memmetaal>

<https://frieschdagblad.nl/regio/Zeventig-jaar-Kneppelfreed-de-wetten-zijn-veranderd-maar-de-praktijk-nog-niet-altijd-27160192.html>

<https://frieschdagblad.nl/regio/Commissaris-van-de-Koning-Arno-Brok-Friezen-bepalen-zelf-of-het-Fries-toekomst-heeft-27156188.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=-2DNlOfTTug&t=13s>

https://twitter.com/orde_rtv/status/1462730425181298696?s=20&t=EQqwe3uDRyG03KIILdIrQ

<https://nos.nl/regio/friesland/artikel/193316-op-dag-van-premiere-is-kneppelfreed-actueler-dan-ooit>

92 jaar en nog spijt van missen Kneppelfreed

• Bertus Jans Postma wilde in 1951 niet alleen met de trein naar Leeuwarden reizen

Ruurd Walinga

Leeuwarden | Vrijdag gaat de voorstelling *Kneppelfreed* in première. Bertus Jans Postma (92) hoopt erheen te kunnen. Hij heeft nog altijd spijt dat hij er niet bij was op 16 november 1951 zelf.

De toen 22-jarige Postma studeerde in Utrecht en was lid van de Friese studentenvereniging Redbad. De in Holwerd geboren en in Leeuwarden opgegroeide Postma vroeg zijn medeleden om vrijdag 16 november 1951 met hem naar de Friese hoofdstad te gaan. Daar moest in het Paleis van Justitie politicus en journalist Fedde Schurer zich verantwoorden voor een hoofdredactioneel artikel waarin hij protesteerde tegen het verbod Fries te spreken in de rechtszaal.

Krantenknipsels

„Der wiene in protte feedokters yn oplieding lid fan Redbad. Ik leau dat se in tentamen hiene, want net ien woe of koe mei. Allinnich reizigje hie'k gjin nocht yn. En dus bin ik dy

deis yn Utert bleaun. Wat haw ik dêr in spyt fan hân", blikt Postma terug. „Ik hie wol graach by dy rebûlje wêze wold."

Postma woont sinds de zomer in zorgcentrum Graldastate in Meenaam. Bij de verhuizing vanuit Bitgummole is hij een deel van zijn archief kwijtgeraakt. Hij had mappen met krantenknipsels, een boekje over *Kneppelfreed* en nog wat oude foto's maar waar ze zijn gebleven, hij weet het niet.

Postma voelde *Kneppelfreed* destijds wel aankomen. Elke dag ontving hij op zijn studentenverblijf de *Leeuwarder Courant*, doorgestuurd door zijn ouders. Daaruit viel op te maken dat er iets broeide in de samenleving. Er was een taalstrijd gaande tussen een Nederlandssprekende elite en Friessprekende jongeren.

'Molke en sùpe'

De kiem voor de taalstrijd was al gezaaid in 1948, toen kantonrechter mr. Wolthers in Heerenveen twee boeren uit Aldeboarn had veroordeeld omdat ze op hun bussen 'molke' en 'sùpe' hadden geschreven en niet 'melk' en 'karnemelk'. Ze kregen overigens geen straf. De twee boeren mochten van Wolthers geen Fries spreken in de rechtszaal. Op 17 oktober 1951 verbood Wolthers opnieuw een verdachte, ditmaal veearts S.F. van der Burg, om het Fries te gebruiken, tijdens een zitting over een verkeersovertredding. Een dag later verscheen in de *Heerenveense Koerier* een kritisch artikel over de handelwijze van Wolthers.

De cast van *Kneppelfreed*: Theun Plantinga, Ali Zijlstra, Joke Tjalsma en Martijn de Rijk. Foto: Kucan Kempe

Allinnich reizigje
hie'k gjin nocht yn.
En dus bin ik dy deis
yn Utert bleaun

ber 1951 verbood Wolthers opnieuw een verdachte, ditmaal veearts S.F. van der Burg, om het Fries te gebruiken, tijdens een zitting over een verkeersovertredding. Een dag later ver-

scheen in de *Heerenveense Koerier* een kritisch artikel over de handelwijze van Wolthers.

In het commentaar van 19 oktober betichtte hoofdredacteur Fedde Schurer Wolthers van een 'kinderachtig, beledigend en treiterend optreden'. Ook Statenlid Tjebbe de Jong liet zich kritisch uit over Wolthers in het *Bolswarder Nieuwsblad*. Beide mannen werden prompt gedagvaard vanwege belediging van de magistratuur. Honderden mensen wilden de zitting meemaken om de beide critici te steunen, maar omdat er in de kleine zaal van het Paleis van Justitie amper ruimte was voor publiek, verza-

melde zich een grote menigte voor de rechtszaal. Toen beide mannen veroordeeld tot 150 gulden boeten en een voorwaardelijke gevangestraf, braken er rellen uit op het Zandland. Daar was zoals elke vrijdagmarkt. De politie zette waterkanonnen in en sloeg de mannen met geweld met knuppels uit elkaar. Raakten velen gewond, onder wie Fedde Schurer.

Over deze historische dag is de theatervoorstelling *Kneppelfreed* gemaakt, die vrijdag in première gaat in het Paleis van Justitie.

Pagina 21

Rechters verbazen zich over verdachte in 'Kneppelfreed'

In het Gerechtshof in Leeuwarden gaat vanavond de voorstelling *Kneppelfreed* in première. Alles is een beetje anders dan 70 jaar geleden. De verdachte (Ali Zijlstra) staat niet terecht, maar vraagt om een veroordeling. „Ik bin Fries en ik wol hjir as Fries terjochtstean.”

ELISABETH POST

Als alle rechtszaken zijn afgelopen, blijven de lampen toch branden in het Paleis van Justitie in Leeuwarden. De zittingszaal wordt omstipt 18.00 uur ingenomen door de spelers van de voorstelling *Kneppelfreed*. Die verhuizen van hun oefenruimte in De Harmonie naar de 'buren'. „At wy hjir klear binne”, zegt regisseur Sjoekje-Marjje Wallendal tijdens het gesprek in De Harmonie. „Kuierje wy nei de buren en kinne dêr sa begjinne. It dekôr 'stiet' der al. Moaier kin it eins net.”

Vanaf eind september is er gerepeteerd, vanavond gaat de voorstelling in première. Afgelopen week bezochten rechters en ander justitieel personeel van de Leeuwarder rechtbank een try-out. Die moesten wel even wennen aan het verhaal dat wordt verteld, zegt Wallendal. De verdachte, Ali Zijlstra, staat namelijk niet terecht. Ze vraagt de rechter (Joke Tjalsma): „Ik bin Fries en ik wol hjir as Fries terjochtstean”. Wallendal met een glimlach: „Ien dy't fretet om in feroardieling. Dat binne se fansels net gewoan yn dy seal.”

Tijdens de voorstelling komen er drie zaken aan de orde. Schrijver Bouke Oldenhof heeft bestaande gebeurtenissen als uitgangspunt genomen. Ze beginnen met de zaak van Fedde Schurer op 16 november 1951. De dichter en hoofdredacteur van de *Heerenveensche Koerier* stond destijds terecht voor een artikel in de krant waarin hij kritiek had geuit omtrent de zaak van dierenarts Tjirk van der Burg. Die had tijdens een proces in de rechtszaal Fries gesproken, maar de rechter wilde hem 'officieel' niet verstaan. De dag is de geschiedenis ingegaan

als *Kneppelfreed*. Voor het rechtsgebouw gingen op het Wilhelminaplein medestrijders van Schurer op de vuist met de politie.

De acteurs en regisseur hebben het veel en vaak over de Friese taal gehad tijdens de repetities. Zijlstra is geboren en getogen in Leeuwarden, maar woont in Amsterdam. Haar moeder sprak altijd Fries met haar. „No sprek ik it net mear safolle, mar dochts leit it Frysk my nei oan it hert”, heeft ze de afgelopen periode ervaren.

Wallendal, die in Delft woont, heeft van huis uit meegekregen om Fries te spreken. „Gewoan yn it Frysk begjinne”, doceerde mem haar. Taal is belangrijk, niet alleen om met elkaar te communiceren, maar ook om je gevoel uit te drukken, zeggen speelman en regisseur. In de praktijk betekent dat voor Wallendal dat ze met haar zoon Fries spreekt en tegen haar vriend Engels of Spaans. „Hy komt út Katalanje en sprekt Katalaansk tsjin ús soantsje. Ik tink wolris: earm bern, safolle talen. Mar hy rêdt him ek wol wer.”

Zijlstra vertolkt als verdachte niet alleen Schurer – „hy sprek sa moai poëtysk Frysk” – maar ook een blokkeerfries. Ze begrijpt niet waarom de blokkeerfriesen in 2017 op de A7 een bus met demonstranten tegenhiel die wilden protesteren tijdens de sinterklaasintocht in Dokkum. „Myn personaazje is lulk op Hollân-ners, dy nimme har har taal ôf. Ik begryp dat blokkearen net, mar kin my no wol yntinke dat minsken harren bedrige fiele om it ferdwinnen fan 'e taal.”

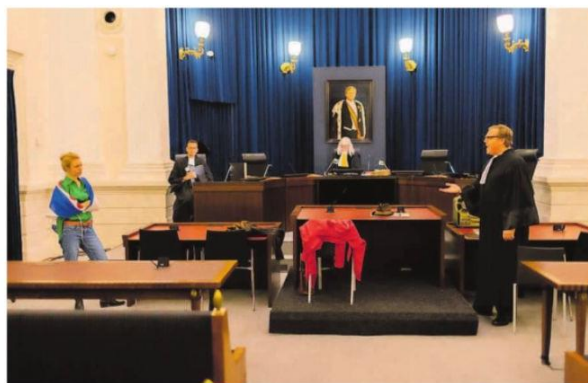
Kneppelfreed wil onder meer laten zien wat er gebeurt als mensen zich niet mogen uitdrukken in de eigen taal. Zijlstra speelt ook iemand die nogal radicaal is, die vindt dat Friesland toebehoort aan de Friezen. Op een gegeven moment zegt die: „Soms tink ik wy Friezen pakke gewoan de macht. Wy soargje der gewoan foar dat Fryslân Frysk is.”

Ze hebben het er tijdens de repetities vaak over gehad: taal is wie je bent en verbindt je met elkaar. En het ging ook over de blokkeerfriezen en het gevaar van radicaliseren. Dat het wilens en wetens sporen van de eigen taal ook kan isoleren. Zijlstra: „Wylst ik fyn dat taal in brêge is om mekoar te fersteane. Mei mekoar yn petear, dat is belangryk.”

Advocaat Abel Herzberg (Martijn de Rijk), die in het verleden Fedde Schurer bijstond en in de voorstelling de raadsman van de verdachte is, zegt veel mooie dingen over de taal, vindt de regisseur. Over dat de Friese taal weliswaar een sociale kwestie is, maar dat het belangrijk is dat er een dergelijke taal bestaat. „Net foar Fryslân, mar foar Hollân.” Wallendal haalt de tekst die Herzberg tegen de rechter spreekt aan: „Omdat het een onderdeel is van de gemeenschap. Van het Nederlandse volk. Dat moet het kunnen verdragen, dat moet het kunnen begrijpen, dat moet het kunnen waarderen. Begrijpt u?”

Kneppelfreed in het Paleis van Justitie in Leeuwarden tot en met 19 december. Kaarten en data: www.kneppelfreed.nl

'Ik fyn dat taal in brêge is om mekoar te fersteane'

Een scène van *Kneppelfreed* in de rechtszaal met (vlnr): Ali Zijlstra, Theun Plantinga, Joke Tjalsma en Martijn de Rijk. FOTO: LUCAS KEMPER

Zaal Kneppelfreed gevuld met tolken

LEEWARDEN Maar liefst 25 tolken zitten zondagmiddag in het publiek bij de *Kneppelfreed*-voorstelling in het gerechtshof, meldt Fedde Dijkstra uit Wirdum, zelf tolk Fries en Duits. „Sawat de hiele seal sil beset wêze mei tolken út hiel Nederlân”, stelt Dijkstra. Hij, voorzitter van de Orde van Registertolken en -vertalers, hoopt dat zijn collega's zoveel mogelijk in de kleuren zwart en rood verschijnen, zoals ze bij eerdere protestacties deden. De tolken en vertalers verzetten zich al langere tijd tegen de in hun ogen te lage tarieven voor hun diensten in het strafrecht.

GEWIKT & GEWOGEN

Emotie voorop in 'Kneppelfreed'

Gebeurtenis: toneelvoorstelling 'Kneppelfreed' **Tekst:** Bouke Oldenhof **Spelers:** Joke Tjalsma, Theun Plantinga, Ali Zijlstra en Martijn de Rijk **Regie:** Sjoeko-Marije Walendal **Artistieke leiding:** Jos Thie **Gezien:** 29/10, Gerechtshof, Leeuwarden **Nog te zien:** tot en met 19 december.
★★★★☆

Een veearts die wordt afgeraden Fries te spreken tegen een kantonrechter, een Fryksinnige officier van justitie die tegen zijn zin Fedde Schurer aanklaagt omdat hij diezelfde kantonrechter zou hebben beledigd, een student die Nederlandstalige plaatsnaamborden heeft beklad. Drie voorbeelden waarin Friestaligen opkomen voor het recht de eigen taal te gebruiken, drie voorbeelden waarin taal behalve communicatiemiddel vooral ook emotie is.

Het is op 16 november zeventig jaar geleden dat tijdens de rechtszaak tegen hoofdredacteur Fedde Schurer van de *Heerenveense Courant* rellen uitbraken voor het gerechtshof in Leeuwarden. Het is de dag die de geschiedenis zou ingaan als Kneppelfreed. Ge-

schrokken van zoveel opstandigheid groeide in Den Haag de bereidheid om het Fries in bestuur en rechtbank van een stevige juridische basis te voorzien.

In de toneelvoorstelling die Bouke Oldenhof schreef voor de herdenking van Kneppelfreed speelt dat emotionele aspect van de taal een grote rol. Het begint met een jonge vrouw die terecht wil staan. Een strafbaar feit heeft ze niet gepleegd, maar ze zegt tot alles in staat te zijn voor het recht om Fries te spreken.

Het is steeds de door Joke Tjalsma gespeelde rechter die de aandacht verplaatst naar de zaak Schurer en naar die van de plaatsnaamborden uit 1974. En steeds is het de door Ali Zijlstra gespeelde vrouw uit de eerste scène die de verdachten vertolkt.

De jonge vrouw droomt van een land waar ze altijd Fries kan spreken, waar ze louter en alleen Fries hoort uit de monden van de mensen om zich heen. Het is Abel Herzberg – hij verdedigde Fedde Schurer met een legendarisch geworden pleidooi – die haar erop wijst dat niets zo fnuikend voor de liefde

voor een taal is als die gedroomde vanzelfsprekendheid: kijk maar naar het Nederlands.

De protesten van de (Friese) tolken van de afgelopen weken tonen aan dat het Fries, ondanks alle wettelijke regelingen, nog altijd problemen geeft in de rechtbank. Wat volgens de jonge vrouw nog erger is, is dat de positie van het Fries, ondanks die wettelijke basis, sindsdien alleen maar zwakker is geworden. Naar aanleiding van het hartstochtelijke pleidooi van Herzberg, vraagt ze huilend: „En as it Frysk no útstjert?”

Een derde zaak die ter sprake komt is die van de blokkeerfriezen. Het is het enige moment, waarin de strijd voor de Friese identiteit van een kanttekening wordt voorzien: juist iemand die een bedreigde taal spreekt, zou moeten weten hoe voor een Surinamer de jaarlijkse confrontatie met Zwarte Piet voelt.

Het is een welkome relativering in een voorstelling die verder vooral laat zien dat het Fries een serieuze zaak is.

SIETSE DE VRIES

Theun Plantinga in *Kneppelfreed*. FOTO: LUCAS KEMPER

van Wad tot Stad
2 november 2021

11

Taalstrijd met wapenstok en waterkanon

FRANEKER - Met knuppels en waterkanonnen verdreef de politie een grote groep Friezen van het Zailand, op vrijdag 16 november 1951. Heel Friesland van Franeker tot Heerenveen was in rep en roer. Immers de Friese taal in de rechtszaal stond onder druk.

Achteraf wordt deze 'Kneppeelfreed' niet gezien als een treurige dag, maar als een belangrijke doorbraak in de strijd om de rechten voor het Fries. Over deze gebeurtenis is door Jos Thie en schrijver Bouke Oldenhof een theaterstuk gemaakt: Kneppeelfreed. Met als regisseur Sjoeko Marjje Wallendal. Daarin worden ook vergelijkbare actuele thema's die over de rechten van de mens gaan.

Op 16 november 1951 werd er een strijd uitgevochten om de positie van taal in de noodtaal, de taal van het openbaar bestuur. Politicus en journalist Fedde Schurer moest zich in het Paleis van Justitie verantwoorden voor een hoofdredactioneel artikel waarin hij protesteerde tegen het verbod Fries te spreken in de rechtszaal. Buiten werden knuppels, motoren ingezet om de demonstranten te bestrijden. De dag werd al snel bekend als Kneppeelfreed (Knuppelvrijdag) en kreeg landelijke aandacht. Dit was het begin van de emancipatie van het Fries.

In die tijd was de status van de Friese taal nog erg ondergeschikt aan het Nederlands. Bij officiële instanties, zoals bij de overheid,

politie of rechtbank, mocht het Fries niet gesproken worden. En op veruit de meeste scholen was het Nederlands de enige taal die geleerd werd. Dit deed veel mensen niet, en zij maakten zich tot aan de rechter, sterk voor hun eigen taal. Het dieptepunt van deze strijd, 'Kneppeelfreed', was tegelijk het hoogtepunt: vanaf nu werd de positie van het Fries veel beter geregeld.

Wapenstok en waterkanon. Op vrijdag 16 november 1951 werden twee Friese journalisten voor de Leeuwarder politierechter. Het waren Fedde Schurer, hoofdredacteur van de Heerenveense Koerier, en Tsjebbe de Jong, redacteur van het Bolwarder Nieuwsblad. Beide journalisten hadden in hun krant de kantonrechter van Heerenveen mr. S.R. Wolthers beledigd.

Dat was omdat Wolthers in zijn rechtszaal een verdachte die Fries sprak belachelijk had gemaakt. De dag van de rechtszaak leidt tot op de dag van vandaag verder onder de naam 'Kneppeelfreed'. Er waren die dag nogal wat mensen op de zaak afgekomen en de Leeuwarder politie dreef met wapenstok en waterkanon het publiek - dat

voor het gerechtsgebouw op het Zailand samenschouwde - uit elkaar. Kneppeelfreed wordt wel beschouwd als een van de eerste naoorlogse rellen en als een voorbode van de jaren zestig. Voor de emancipatie van het Fries heeft deze dag veel betekend.

Anti-Fries

Mr. Wolthers had al met zo'n goede naam. Hij had eerder al enkele vroegere melkboeren uit Oldeboorn die melkbussen met Friese teksten op hun kar hadden gezet, nogal onfatsoenlijk behandeld. Toen Schurer hem in de Koerier vergeleek met de leden van een roversbende die in het begin van de zestiende eeuw Friesland geïnstoreerd had, diende niet Wolthers, maar de officier van justitie in Leeuwarden, mr. F. Hollander, een klacht in. Bij het justitieel apparaat in Leeuwarden bestond een nogal anti-Friese instelling. Sommige juristen hadden daarvan ook al eerder in het openbaar blijk gegeven. Schurer streefde er door deze zaak nu naar om de taalbarrière als sociale scheiding te doorbreken, die tegen de wil van bepaalde mensen in hogere posities.

Bloetijd Fryske Beweging

Kneppeelfreed past goed in de maatschappelijke ontwikkeling van rijk de oorlog. Door de oorlog en de bezetting waren de Friezen enerzijds meer betrokken geraakt bij de nationale Nederlandse

gemeenschap, maar dat hield ook in dat ze voor de periode na de oorlog hoge verwachtingen koesterden. Maar anderzijds had in diezelfde oorlog ook de Friese Beweging veel meer aanhang gekregen. Een aantal belangrijke voorleiders had weliswaar gecollaboreerd met de Duitse bezetter, maar dit bleef zonder grote gevolgen. De Beweging, zo meende men, had zich als zodanig niet gecompromiteerd.

Achteraf gezien kan men zeggen dat de Beweging in het eerste decennium na de bevrijding zijn grootste bloeitijd heeft gekend. Zo werd in 1946 het taboe op het gebruik van het Fries in de Statenvergaderingen doorbroken en kwamen Fries-circa's moment op belangrijke posities in het openbaar bestuur en bij de pers.

Rechtspositie

Het ontzame gevoel van zelfstandigheid kwam onder meer tot uitdrukking in het door de volledige Statenvergadering overgenomen 'Desintralisasjerapport' uit 1951. Daarin waren versien geformuleerd ten aanzien van onderwijs en cultuur die nu nog steeds niet geheel vervuld zijn. Het loek er in de zomer van 1951 helemaal niet op dat er van vervulling van die wensen ook maar een fractie terecht zou komen. Dankzij Kneppeelfreed kwam het uiteindelijk dan toch tot een betere rechtspositie van de Friese taal. In

1955 werden tweetalige scholen toegestaan en van 1956 af mag er in de rechtszaal Fries gebruikt worden. Mr. Hollander werd overgeplaatst.

Voorstelling

Zevenig jaar later is Kneppeelfreed de aanleiding voor een bijzondere voorstelling. Onder regie van Sjoeko-Marjje Wallendal en artistieke leiding van Jos Thie speelt een topcast, met onder andere Joke Tjalsma en Ali Zijlstra, een tekst van Bouke Oldenhof. De voorstelling heeft de vorm van een bijzondere rechtszaak en voert de toeschouwer door de tijd langs drie rechtszaken waarin de taal een rol speelt. Het gaat daarbij niet alleen over het Fries maar ook over diversiteit in het algemeen. Het betoog van mr. Abel Henzeberg uit 1951 is nog altijd prikkelend actueel.

Kneppeelfreed is een coproductie van De Harmonie en Pier21. De voorstelling is niet als de historische rechtszaak, zowel Fries- als Nederlandsstalig. In hetzelfde imponente Paleis van Justitie. Spelers: Joke Tjalsma, Therun Plantinga, Ali Zijlstra en Martijn De Rijk, Prietje de Groot, Emouly Evers, Sjoerwer, Bouke Oldenhof. Regisseur: Sjoeko-Marjje Wallendal. Artistieke leiding: Jos Thie. Creatief produceren: David Lelieveld. Kaarten bestellen via www.harmonie.nl.

Provinciale Staten van Fryslân ... 2h

Freedtejûn hawwe leden fan it Steatekomitee Frysk mei twa Keamerleden de foarstelling Kneppeelfreed besocht. Keamerleden wiene útnûge om sjen te litten hoe wichtich it is dat yn de rjochtbank Frysk praat wurde kin.

1 1

KOLUMN

wethâlder Fedde Breeuwsma

FRYSK

Doe't ik ein april it wethâlderskip fan Pytsje de Graaf oernaam wie myn earste dossier de (Fryske) plaknammen yn Noardeast-Fryslân. Dat koe wol ris in poepetoer wurde, sa krige ik te hearren. Fol goeie moed der mei oan 'e slach want wat koe der yn mis gean yn de meast Fryske gemeente fan Fryslân? No, dat gie net sûnder de nedige muoite, mar it is slagge.

Dochs hat dit proses my oan it tinken setten. Der wie dochs noch wol wat wjeraksel. Dan freegje jo jo ôf wêrom binne plaknammen dy't iuwen lang in Fryske namme hân ha, net wer Frysk te meitsjen? It soe net goed wêze foar ús ekonomy en toerisme. Ik praat in protte mei toeristen en dy komme hjir júst om dat stikje eigene, kultuer en taal.

Itselde jildt foar it brûken fan it Frysk. At der ek mar ien Nederlânsk praat, dan skeakelje wy fuortdaliks der ek op oer. Wy ha it faaks sels net iens troch dat we dat dogge. Wat is dat dochs dat wy yn Fryslân ús skurf fiele om ús eigen memmetaal?

Komt dat troch de jierrenlange ûnderdrukking fan it Frysk troch de Nederlânske steat en tsjerken? It soe kinne dat we dat as Friezen meinimme yn ús hâlden en dragen.

Of fiele wy ús dôchs minder as dy rap pratende 'Hollanners'?

De foarstelling fan Kneppelfreed yn it gerjochtsgebouw makke dat ek hiel dúdlik.

Hoesa rjochtspraak yn it Frysk: "Wy rechters willen u niet verstaan".

No is dat mei tank oan Fedde Schurer regele, mar no wol de oerheid de Fryske tolken net fatsoenlik betelje. Wol rjocht mar gjin dieden.

Yn myn eagen is der gjin inkele reden om ús foar ús eigen taal te skamjen. We moatte júst grutsk wêze op ús eigen taal en ús net ferkatse litte troch minsken dy't ús taal net leare en respektarje wolle at se hjir wol wenje wolle. Ik wit wol, it is hjir rêstich en skoander wenjen mar dêr heart ús Fryske kultuer en taal ek by!

Wês grutsk op ús taal en brûk it! Dêr wurde wy noch lokkiger fan yn it heitelân.

Fedde Breeuwsma,

Wethâlder Mienskip gemeente Noardeast-Fryslân

Verhalenavond

<https://www.youtube.com/watch?v=qj9liaa0now&t=3s>

<https://www.youtube.com/watch?v=ovY1gP8o17k&t=1s>

Wat Soesto

<https://frieschdagblad.nl/cultuur/Een-theatrale-monoloog-over-het-vervlogen-romantische-boerenleven-27020175.html>

<https://frieschdagblad.nl/cultuur/Freak-Smink-schittert-als-strijdbare-boer-in-Wat-soesto-met-een-majestueuze-Klaasje-Postma-aan-zijn-zijde-Recensie-27046935.html>

<https://www.omropfryslan.nl/nieuws/1111595-tekst-van-freak-smink-over-boerenleven-gekozen-tot-beste-friese-toneelstuk>

<https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2021/10/22/fries-theaterstuk-toont-onmacht-boer>

<https://www.youtube.com/watch?v=iObAxSJa0KM>

Het beste uit de theaters van Drenthe, Friesland en Groningen dit coronajaar (en wat je nog kan gaan zien) | culturele hoogtepunten

[Lees dit artikel](#)

3. Wat soesto!

Akteur Freak Smink wie as âldste soan foarbestimd om syn heit op te folgen as boer. It is der nooit fan kommen. It boerenbestean lokke him net, it foarbyld fan in heit by wa't it boerwêzen foar al it oare gie, makke de wjersin noch grutter. It selsskreaune *Wat soesto!* giet oer de relaasje mei syn heit en oer de ûntjouwingen yn de Fryske lânbou. In moai, persoanlik ferhaal, makke mei gefoel en humor.

Op 'e siik nei boeregrutskens

Barren: teaterfoarstelling *Wat soesto!* troch Pier 21 **Plak:** Theater Sneek yn Snits **Tekst:** Freark Smink **Spul:** Freark Smink en Klaasje Postma **Rezjy:** Jos Thie **Publyk:** 400, útferkocht **Resinsje:** troch Gooitsen Eenling **Sjoen:** Freed 17 septimber **Noch te sjen:** septimber o/m desimber op toernee

Frâns, in boeresoan fan alve jier, leit yn it gers, tusken de blommern, nei de wolken te sjen en nei de insekten en de fûgels te harkjen. Hy fielt him lokkich en grutsk dat hy in boer wurde sil, krekt as syn pake en syn heit..

Mei dit pakkende byld begjint Freark Smink de teaterfoarstelling *Wat soesto!*, in selsskreaune monolooch oer it boerelibben doe en no. En at wy dat earste byld eefkes fêst hâlde: boer Frâns giet nei in libben fan oanarbeidzjen werris op itselde plak yn it gers lizzen, mar wêr binne de blommen, de insekten, de fûgels? Se binne ferdwûn lykas syn boeregrutskens. Wat is der bard?

De skriuwer Smink hat in knap stikje wurk ôfleverre. De teksten binne fakentiden autobiografysk, foaral at hy ús plaatsjes sjen lit fan syn guodli-

ke mem tsjinoer syn straffe heit dy 't losse hannen hie. Dy heit dy't nea bliken die fan dat hy wiis wie mei syn soan. Mar ek de wrakseling fan de boer mei it feroarjend agrarysk klimaat komt sterk oer en ropt fragen op as: Wa hat skuld oan al dy feroarings? De boeren of wy as berekkenjende konsuminten?

Regisseur Jos Thie is der yn slagge om de foarstelling wjokken fan lichtens te jaan. Benammen yn de sênes dêr 't Frâns knoffelich foar syn afatyske mem soarget. Wat jout Klaasje Postma moai stal oan dit minske sûnder der in sloof fan te meitsjen. En wat is it oangripend at se Johannes de Heer-ferskes spilet op it harmonium en dêr by sjongt. En mar werhellet: 'Als de zonde mij benauwt'. In teatrale streek ûnder it skuldgefoel fan mem en soan.

En Freek? Hy spilet de rol fan syn libben en is oertsjûgend as de hoekige Frâns. Syn stim, syn hâlding, syn mimyk, soarchje om bar foar ôfstjitten en begruttsjen. Mar boppe-al foar it jin ynlibjen yn in minske dy 't wer op 'e syk is nei syn grutskens.

GOOITSEN EENLING

Wat 'n Wad

<https://www.youtube.com/watch?v=IETwyZo4fck>

<https://www.waddenvereniging.nl/vereniging/partners/pier21>

<https://www.persbureau-ameland.nl/wel-een-premire-voor-pier21-in-duitsland>

<https://dearke.nl/wat-n-wad-in-groep-5-en-6/>

<https://frieschdagblad.nl/regio/Meezwemmen-met-de-mysterieuze-paling-27041478.html>